

TARIM HAVZALARI PLANLAMA VE YÖNETİM MODELİ

NİSAN 2024

TARIM HAVZALARI PLANLAMA VE YÖNETİM MODELİ

Gerekçe

Tarım sektörü, küresel bazda bir dönüşüm geçirmektedir. Sosyal yapıda ve teknoloji kullanımında meydana gelen gelişmeler, doğal afetler ve oluşan riskler, bu sektörün sevk ve idaresinde yeni bir yönetim modelini gündeme getirmektedir.

Ülkemiz tarım sektörü de “Türkiye Yüzyılında Tarımda Değişim ve Dönüşümü” gerçekleştirmeye imkân sağlayacak yeni bir yönetim modeline ihtiyaç duymaktadır.

Mevcut Durum

2006 yılında yayımlanan 5488 sayılı Tarım Kanununun 14. maddesinde, “*Tarımsal üretimin kendi ekolojisine uygun alanlarda yoğunlaşması, desteklenmesi, örgütlenmesi, ihtisaslaşması ve entegre bir şekilde yürütülmesi için Cumhurbaşkanlığı Makamınca tarım havzalarının belirleneceği*” hükmü yer almaktadır. Bu hüküm doğrultusunda 2009 yılında, iklim, toprak, topoğrafya ve arazi sınıfları ile birlikte tarım ürünlerinin ekolojik ve ekonomik açıdan en uygun şekilde yetiştirilebildiği bölgeler dikkate alınarak 30 tarım havzası belirlenmiştir. Ancak 2017 yılından itibaren ilçe idari sınırları esas alınarak havzalar ilan edilmiş olup halen 945 havzada tarımsal destekler yürütülmektedir.

Tarım Kanunun 7. maddesinde 2023 yılında yapılan değişiklik sonucunda, “*tarım sektörüyle ilgili politikaların tespit edilmesi, planlanması, koordinasyonu ve ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılarak uygulanmasında Tarım ve Orman Bakanlığı’na havza veya işletme bazında planlama yapma yetkisi*” verilmiştir.

Mevcut durumda orman, milli parklar, su işleri ve kalkınma idareleri bölge düzeyinde teşkilatlanarak yönetilmekte iken tarım sektörünün yönetiminde böyle bir yapılanma bulunmamaktadır.

Öte yandan Tarım ve Orman Bakanlığı’nın merkez ve il/ilçe düzeyindeki teşkilatlanması, daha çok idari işlemlerin tesis edilmesine odaklanmaktadır. Tüm idari işlemler, bölgeler arasındaki farklılıkları dikkate almadan, merkezi yönetim ve kaynak tahsisine dayanmaktadır.

Kurumsal yapının bir sonucu olarak idari işlere olan bu odaklanma, üretimi geliştiren, verimliliği artıran, kırsal kalkınmaya imkân sağlayan eğitim, Ar-Ge, inovasyon ve teknoloji transferine yönelik faaliyetlerin etkinliğini azaltmaktadır. İdari yetki öne çıkarken, tarım ve kırsal kalkınma performansına dayanan sorumluluk yetkisi gelişmemektedir.

Tarım Kanunundaki tanımına uygun olarak, benzer ekolojik şartları taşıyan bölgelerde, suyu merkeze alan, tarım arazilerini, mera yaylak ve kışlakları, bitkisel, hayvansal ve su ürünleri üretimini bütüncül bir yaklaşım ile sektörün tüm taraflarının katılımıyla yerinde planlayacak ve yönetecek havza bazlı bir yapılanmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Öngörülen Yapılanma

- Havza Başkanlıkları/Bölge Müdürlükleri (30 Tarım Havzasında)
- Havza Yönetim Kurulu (ilgili mülki amirler, yerel yönetimler, üniversiteler ve STK’lar)
- Havza Ürün Konseyleri (faaliyet alanlarında bulunan ürün veya ürün gruplarındaki konseyler)

Beklenen Fonksiyonlar

1. Planlama Fonksiyonu
 - Kırsal alanın ve tarımsal kaynakların planlaması,
 - Üretim süreçleri ile entegre su tahsislerinin yapılması,
 - Mera, yaylak ve kışlakların yönetimi.
2. Kayıt ve İzleme Fonksiyonu
 - Dijitalleşmenin sağlanması ve havza bazlı karar destek sistemlerin işletilmesi,
 - Tarımsal faaliyetlerin kullanım esaslı kayıt altına alınması,
 - Kalkınma Programları, Orta Vadeli Program ve Bakanlık Stratejik Planı doğrultusunda havza bazlı performans göstergelerinin oluşturulması.
3. Araştırma, İnovasyon ve Eğitim-Yayın Fonksiyonu
 - Tarımsal eğitimin havza bazında planlanarak, belirlenen havza ihtisas üniversitelerinin, araştırma enstitüleri ve il/ilçe tarım müdürlükleriyle işbirliği halinde sektörel eğitim ve yayım faaliyetleri için görevlendirilmeleri.
 - Araştırma sonuçlarının uygulamaya geçirilmesi, teknoloji odaklı dönüşümün sağlanması, yapay zeka ve akıllı tarım tekniklerinin uygulamaya geçirilmesi.
4. Teşkilatlanma ve Destekleme Fonksiyonu
 - Kamu kaynakları ile yürütülen tüm hibe, kredi veya destekleme uygulamalarında eşgüdümün sağlanması,
 - Temel girdilerin teminine, planlamaya ve kırsal kalkınmaya odaklanan "havza bazlı tarımsal destekleme modelinin" uygulanması,
 - Bitkisel, hayvansal ve su ürünleri faaliyet alanını esas alarak havza bazında üretici örgütlerinin yetkilendirilmesi,
 - Sektörel kümelenmenin kurulması ve sözleşmeli üretim süreçlerinin yönetimi.

İhtiyaç Analizi

- Cumhurbaşkanlığı 1 Nolu Kararnamesi çerçevesinde, Tarım ve Orman Bakanlığı 21 Hizmet Birimi, 4 Bağlı, 6 İlgili Kuruluş, 15 Bölge Müdürlüğü, 158 Kuruluş Müdürlüğü ile 81 il ve 922 ilçede teşkilatlanmıştır. Ancak Bakanlığın 15 Bölge Müdürlüğü, ana hizmet birimi olan Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğüne bağlı bölge müdürlükleri görevini ifa etmektedir.
- Bakanlığın mevcut 15 Bölge Müdürlüğünün, tarım havzalarını temsil edecek şekilde 30 bölgeye çıkarılarak "Havza Bölge Müdürlüğü/Başkanlığı" görevini yürütmek üzere teşkilatlanması planlanmaktadır. Bunun dışında ilave kadro ihdası öngörülmemektedir.

Etki Değerlendirme

- Ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirliğin tesis edilerek çiftçi gelirinin ve verimliliğin artırılması ve kaynak kullanımında optimizasyonun sağlanmasıyla 2 milyon hektarda ilave ekim, 5,5 milyon ton ilave üretim ile dış ticaret dengesine yıllık 2 milyar \$ katkı sağlanması öngörülmektedir.